

YENİDEN ŞEKİLLENEN IRAK-KBY İLİŞKİLERİNDE KERKÜK'ÜN ROLÜ

ELAAF HADI

Yeniden Şekillenen Irak-KBY İlişkilerinde Kerkük'ün Rolü

Elaaf Hadi

Bu yazının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk müellif(ler)ine aittir.

Telif hakkı © 2019, Al Sharq Forum

Her hakkı saklıdır.

Tasarım: Jawad Abazeed

Türkiye’de basılmıştır.

Bu yayının tüm hakları Al Sharq Forum’a aittir. Al Sharq Forum’un izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Adres: Yenibosna Merkez Mahallesi, 29 Ekim Caddesi.

İstanbul Vizyon Park A1 Blok, Kat:6 No.:52 34197

Bahęelievler / İstanbul / Türkiye.

Telefon: +902126031815

Faks: +902126031665

E-posta: info@sharqforum.org

İçindekiler

Özet	4
Giriş	5
Kerkük Neden Bu Kadar Önemli?	6
Birleşik Bir Irak'a Doğru Uluslararası Sert Cephe	8
ABD Hâlâ Birleşik Bir Irak'ı Destekliyor mu?	9
Kürt Siyasi Partilerinin Kerkük'teki Son	
Gelişmelere Siyasal Reaksiyonu	10
Federal Hükümetin Seçenekleri ve Kriz Yönetimi	12
Sonuç	14
Referanslar	16
Yazar Hakkında	18
Al Sharq Forum Hakkında	18

Özet: Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin (KBY) 25 Eylül 2017 tarihinde yapılması planlanan ve Irak Kürdistanı'nın yanı sıra tartışmalı bölgeleri de kapsayan bağımsızlık referandumu kararı almasıyla tüm dünya, birleşik bir Irak'ı muhafaza etmek için federal hükümetin müdahalesini bekliyordu. Fakat öncesinde Irak merkezi hükümeti; KBY yetkililerine referandum sonuçlarını ilga etme ve anayasal düzlemde bir diyalog sürecine girme çağrısında bulunmuştu. Buna karşın KBY, Bağdat'ın taleplerine olumlu bir karşılık vermedi. Bu nedenle Irak Başbakanı Haydar el-İbadi, federal güçlere 17 Kasım 2017'de gerçekleşecek bir Kerkük operasyonun başlatılması talimatını verdi. Bu bağlamda seyretmesi kaydıyla, Irak hükümetinin bölgesel güvenliğini etkileyebilecek olası yıkıcı sonuçlardan kaçınması için birbirinden farklı iki meselenin doğru bir şekilde ele alınması gerekir. Bunlar; bir anlamda kendi egemenliğini kendisi ilan eden Irak Şam İslam Devleti'ne (İŞİD) karşı verilen savaş ile Kürdistan'ın ayrılması hususudur. Fakat yine de politikacılar ile uzmanlar tarafından sıklıkla dile getirilen bir başka mesele olarak devlet-dışı aktörlerin rolü ayrıca önem taşımaktadır. Özellikle söz konusu devlet-dışı aktörlerin Irak siyaseti ile güvenliğini tehdit edebilecek potansiyele sahip olması endişe verici olmayı sürdürüyor.

Bu makale, Kerkük'te cereyan eden olaylara istikamet veren dinamikleri tanımlamayı, Irak başbakanının anayasal sorumluluklarını yerine getirmekte ne kadar istekli olduğu konusunu ele almayı ve merkezi yönetim ile KBY arasında başlaması muhtemel bir diyalogu tartışmayı amaçlamaktadır.

Giriş

Irak merkezi hükümetinin 16 Ekim Pazartesi günü Bağdat ile Erbil arasındaki siyasi rekabet açısından son hamlesi sayılabilecek olan Kerkük'te merkezi yönetim iktidarını tesis etmek için askeri bir manevra gerçekleştirmesinin üzerinden haftalar geçti. Irak ordu birlikleri yaklaşık bir milyon nüfuslu şehre inerken ordu tanklarının korumasında Federal Polis, Haşdi Şabi ve özel kuvvetler tarafından desteklenen Terörle Mücadele Servisi; K1 askeri üssünü, valilik binasını, Kerkük İl Konseyi genel merkezini, Kuzey Petrol Şirketi ve Kuzey Gaz Şirketi genel merkezini, Kerkük Bölgesel Hava Üssünü ve ana yol kavşaklarını ele geçirdi. Buna ek olarak, federal güçler, 2014 yılından bu yana Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) güçleri tarafından tutulan Dibi bölgesinin petrol sahaları üzerinde kontrolü yeniden tesis etti. Söz konusu petrol sahalarında günde 275.000 varil petrol çıkarılıyor ki bu oran, KBY'nin 620.000 varil üretiminin neredeyse yarısına tekabül ediyor. Yanı sıra ordu; kentin uluslararası havaalanının kontrolünü ve bunun yanında bir başka petrol sahasını, stratejik öneme sahip K1 askeri üssünü, Kerkük'ün güneydoğusunda kalan Tuzhurmatu ilçesini, Mahmur ve Sincar'ı ele geçirdi¹.

25 Eylül tarihinde gerçekleşen referandum, federal güçlerin petrol sahalarının kontrolünü yeniden ele geçirmesiyle açık bir şekilde geri tepmişti. Kürt bölgesi, büyük ölçüde petrol gelirine bağımlıdır ve yalnızca Kerkük'te üretilen petrol miktarı, genel toplam içerisinde yaklaşık olarak %65'e karşılık geliyor². Fakat yine de çatışmalar son bulmuş değil ki federal güçler iki cephede savaşıyor; büyük şehirleri, özellikle de petrol zengini Kerkük'ü güvence altına almaya çalışırken aynı zamanda IŞİD'e karşı bir mücadele veriyor. Bu anlamda iki savaş da son bulmuş değil. Ancak 16 Ekim'de

meydana gelen gelişme, Kürdistan Yurtseverler Birliği'ne (KYB) bağlı Peşmerge güçlerinin Bağdat ile yapılan bir anlaşma çerçevesinde barışçıl bir şekilde çekilmeleri oldu. Anlaşma, federal güçlerin şehir merkezine girmemesi koşuluyla Peşmerge güçlerinin barışçıl bir şekilde çekilmesinin gerekçelerini ortaya koymaktadır. Ayrıca, anlaşma uyarınca Peşmerge, Haziran 2014'ten bu yana kontrol ettiği tüm tartışmalı alanları Irak federal güçlerine teslim etmesi gerekiyordu. Buna karşılık Bağdat, askeri operasyonun ardından Kerkük'te KYB'ye üstünlük sağlamayı garanti ediyordu³. Fakat yine de Kerkük operasyonu, Kürt bloku arasındaki derin ayrışmayı gözler önüne seriyordu. Bu anlamda bazı eleştirmenler; KBY Başkanı Mesut Barzani'nin referandum kararı almasını, Kürt bölgesinin içerisinde bulunduğu ekonomik sorunları örtbas etmek ve aynı zamanda Barzani şahsındaki otoriter yönetim algısını kırmakla açıklıyor. Diğer tarafta ise bazı KYB liderleri ihanetle suçlanıyor⁴. Sonuç itibarıyla bu kaosu ortasında yaklaşık olarak 100.000 Kürt, bulundukları yerleri korku içerisinde terk etmek zorunda kaldı⁵.

25 Eylül tarihinde gerçekleşen referandum, federal güçlerin petrol sahalarının kontrolünü yeniden ele geçirmesiyle açık bir şekilde geri tepmişti. Kürt bölgesi, büyük ölçüde petrol gelirine bağımlıdır ve yalnızca Kerkük'te üretilen petrol miktarı, genel toplam içerisinde yaklaşık olarak %65'e karşılık geliyor

Bu nedenle Irak Başbakanı Haydar el-İbadi, askeri operasyonun bölge halkını korumak için yürütüldüğünü açıkça belirtiyordu⁶. Bu bağlamda, yurttaşlarından bağımsızlığı onaylamasını isteyen Erbil'in tartışmalı referandum kararına tepki olarak, Kerkük operasyonunun cesur bir hamle olarak ortaya çıktığını söyleyen Irak Cumhurbaşkanı Fuad Masum'un

açıklaması, Irak toplumu içerisinde de paylaşılan bir değerlendirmeydi⁷. Buna, Kerkük'ün güvenliğinin Kürt güçlerinin yanında federal güçleri içeren birleşik bir güvenlik gücü tarafından kontrol edilmesinin en doğru karar olacağı da eklenebilir. Nitekim Arap ve Türkmenlerden oluşan kent sakinlerinin büyük çoğunluğu, Kerkük'te federal iktidarın gücünü yeniden tesis etmesi için defalarca çağrıda bulunmuştu.

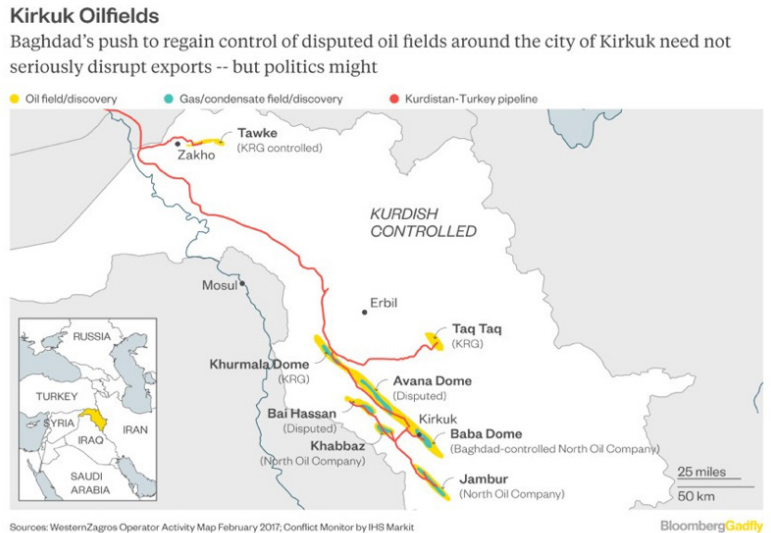
Kerkük Neden Bu Kadar Önemli?

Esas olarak Kerkük'te stratejik önemesi iki tartışmalı proje karşı karşıya gelmişti. İlki; Bağdat'ın ülkenin birliği korumak için üstlendiği anayasal sorumluluğu, diğeri ise bağımsız bir devlet sahibi olma hayali taşıyan Kürt idealizmiydi. Söz konusu iki durumu anlamak için öncelikle, şehrin sahip kapasiteye ve taşıdığı özelliklere ışık tutmak gerekiyor. Kerkük önemli çünkü çok büyük enerji kaynaklarına (petrol ve doğalgaz) sahip olduğu gibi kent sakinleri açısından da büyük bir etnik çoğulculuğu içerisinde barındırıyor. Öte yandan Kerkük, ülkedeki başlıca iki petrol üretim bölgesinden biri ve dünya üzerindeki petrol kaynaklarının yaklaşık %4'üne sahip⁸. Kerkük'te günde 550 bin varil petrol üretiyor ki bu oran, Kürdistan'ın toplam petrol üretiminin yüzde 70'ine karşılık geliyor⁹. Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin hâlihazırda 30 milyar dolar olduğu tahmin edilen kamu harcamaları ile borçlarını karşılamak için bocaladığı bir süreçte Kürtler, Kerkük'ten elde edilecek petrol gelirleri olmadan Irak'tan ayrılmayı göze alamazlar¹⁰. Bağımsız bir Kürdistan, yılda 8 milyar dolardan daha az bir gelire sahip olacaktı ki bu, KBY'nin Irak'ın toplam petrol gelirlerinin yalnızca %12'sini aldığı anda elde edeceği gelirin neredeyse üçte birine karşılık geliyor¹¹. Bu senaryo, KBY'yi uygulanabilir bir federal petrol gelir paylaşım sisteminin parçası olmaya çalışacakları bir ikilem

Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin hâlihazırda 30 milyar dolar olduğu tahmin edilen kamu harcamaları ile borçlarını karşılamak için bocaladığı bir süreçte Kürtler, Kerkük'ten elde edilecek petrol gelirleri olmadan Irak'tan ayrılmayı göze alamazlar

içine sokuyor. Dolayısıyla Bağdat'taki merkezi hükümetin onayı olmadan KBY'nin Türkiye üzerinden petrol ihraç etmeyeceğini garanti altına almak için Bağdat, Ankara'ya ihtiyaç duyacaktır; zira Kuzey Irak'ta üretilen petrolü ihraç etmenin tek yolu, Türkiye sınırından geçen boru hattı ile oradan Ceyhan'dan Türkiye'nin Akdeniz kıyılarına uzanan hattan geçiyor¹². Aşağıda yer alan harita (Grafik 1), Kerkük'ün kaybedilmesiyle KBY'nin, merkezi hükümetten gelir kaybının ekonomiyi olumsuz etkileyecek şekilde geri dönüşü mümkün olmayan boyutlarını göstermektedir.

Grafik 1: Kuzey Irak'taki petrol & doğalgaz sahaları ve boru hatları

Kaynak: Bloomberg Gadfly

Harita, Kerkük'ün aynı zamanda hem Irak hem de Erbil için ne derece önem taşıdığına vurgu yapıyor. Bu nedenledir ki Erbil, 2014 yılından bu yana kontrolünü elinde tuttuğu bölgedeki başlıca petrol

sahalarının Bağdat tarafından ele geçirildiğini öğrendiğinde büyük bir şok yaşamıştı. Söz konusu petrol sahaları; Bai Hassan, devasa Kerkük sahasının bir bölümü olan Avana Dome ve Khurmala Dome'dir¹³. Ancak yine de Bağdat'ı endişelendiren bir husus vardı: Kürtler, Bağdat kontrolündeki alanlardan petrol akışını engelleyebilirdi çünkü KBY, Kuzey Irak'tan geçen yegâne botu hattının kontrolünü elinde tutuyordu.

Ancak, Bağdat için Kerkük farklı açılardan önem taşıyor. Kerkük'te yaşanan son gelişmeler, Kürtlerin geliştirdikleri stratejilerin önlenmesini sağlamakla birlikte Bağdat'ın özellikle şehre ve genel olarak Irak'ın birliğine yönelik vizyonunu yeniden güçlendiren bir duruma işaret ediyordu. Irak'ın gelecekte tesis edebileceği istikrar tablosu, petrol kenti Kerkük'ün kaderini değiştirebilir. Nuri el-Maliki; "Kerkük özeldir, özeldir çünkü Irak'ın bir mikro kozmosudur" diyerek bu duruma dikkat çekmek istemiştir¹⁴. Yanı sıra bazı çevreler için Kerkük kenti, 'Kürtlerin Kudüs'ü' olarak tanımlanıyor. Söz konusu kafa karışıklığını gidermek adına Irak anayasasının 140. maddesinin yetkilendireceği bir referandum ile Kerkük de dâhil olmak üzere tartışmalı tüm bölgelerin statüsü karara bağlanmalıdır¹⁵. Yine de şehir sadece Kürtler ve Araplar arasında değil, aynı zamanda Türkmenler ve Hristiyanlar arasında da bölünmüş ve kozmopolit bir nüfusa sahiptir. Bu yanıla Kürtler, aynı zamanda kentteki asıl ve en büyük etnik nüfus olduklarını iddia eden Türkmenlerin meydan okumalarıyla da karşı karşıyadır¹⁶. Etnik anlaşmazlıkların yanı sıra şehir, şimdiye kadar hep bölgesel jeopolitik rekabetlere sahne oldu ve yeni mücadele alanlarına yol açtı dolayısıyla Kerkük üzerinde oynanan oyunların çözüme kavuşturulması olasılığı gün geçtikçe daha da zorlaştı. Tüm bunların yanı sıra İran, Türkiye ve Suriye; Kerkük'ün

Kürt bölgesine ilhakını pek çok farklı sebebe dayanarak şiddetle reddediyor. Coğrafi olarak Irak'ın kuzey kesiminde bulunan Kerkük ili; Erbil, Süleymaniye, Selahaddin ve Diyala olmak üzere dört il yönetiminin sınırları arasında yer alır ve görece Musul'a yakındır.

Bazı çevreler için Kerkük kenti, 'Kürtlerin Kudüs'ü' olarak tanımlanıyor. Söz konusu kafa karışıklığını gidermek adına Irak anayasasının 140. maddesinin yetkilendireceği bir referandum ile Kerkük de dâhil olmak üzere tartışmalı tüm bölgelerin statüsü karara bağlanmalıdır

Kerkük'ün Kürtler tarafından kontrol edilmesi zaman içerisinde onları, bağımsızlık yolundaki adımlarını hızlandırmaya teşvik edecektir. Bölgesel aktörler açısından bağımsız bir Kürt devleti, söz konusu ülkelerin her birinde Kürt etnik azınlıkların ayrılıkçı eğilimlerini perçinleyecektir ve bölge için su güvenliği meselesini de tehlikeye sokacaktır. Bu noktada su güvenliğiyle ilgili olarak, Kerkük'ün bölgenin su istikrarını nasıl tehlikeye atacağı sorgulanabilir. Cevabı çok basit: Türkiye'deki Kürt nüfusun çoğunluğu Güneydoğu Anadolu'da bulunurken, Dicle ve Fırat Nehirlerinin her ikisi de Türkiye'nin yüksek rakımlı Anadolu Bölgesi'nden başlamakta ve Suriye ile Irak'a doğru akmaktadır. Türkiye, Fırat Nehri'nin su akışının %88'ine ve Dicle'nin %43'üne katkıda bulunuyor ki bu durum, Suriye ve Irak'ı büyük ölçüde su kaynaklarına bağımlı hale getiriyor. Yanı sıra Türkiye içinde ve dışında büyük ölçekli sulama ve hidro-enerji projeleri bölgedeki bu nehirlerle bağlı olma özelliği taşımaktadır¹⁷. Ayrıca Türkiye, özellikle Güneydoğu Anadolu Projesi'ne (GAP), Kürt çoğunluklu Güneydoğuda bir dizi hidroelektrik baraj ve diğer altyapı hizmetlerine ağırlık vermektedir

Kerkük'ün Kürtler tarafından kontrol edilmesi zaman içerisinde onları, bağımsızlık yolundaki adımlarını hızlandırmaya teşvik edecektir. Bölgesel aktörler açısından bağımsız bir Kürt devleti, söz konusu ülkelerin her birinde Kürt etnik azınlıkların ayrılıkçı eğilimlerini perçinleyecektir

ki söz konusu faaliyetler çatışmalarda orduya önemli mekânsal avantajlar sağlamaktadır. Bu yüzden, Kerkük'ün Irak'ın Kürdistan bölgesine ilhakı; Suriye, Türkiye ve İran'ın ulusal güvenliğini büyük bir risk altına sokacaktır.

Birleşik Bir Irak'a Doğru Uluslararası Sert Cephe

Referandumun sonrasında KBY yetkilileri, öncesindeki talepleri konusunda herhangi bir destek almadan bir anlamda kendilerini izole etmiş oldular. Bu anlamda KBY yetkilileri bölgeden Bağdat, Türkiye, İran'ın yanı sıra uluslararası toplumdan oluşan kolektif ya da bireysel olarak devletlerin pozisyonlarının tek bir somut cephesiyle karşı karşıya kaldılar. Neticede tüm devletler referanduma açıkça karşı çıktı ve ayrılıkçıları destekleyen için tek bir devlet dahi olmadı. Bölgesel aktörler referandumu, ezici bir çoğunlukla reddettikleri gibi bölgesel barışı büyük bir risk altına alan anayasaya aykırı bir adım olarak da gördüler. Hatta İran ve Türkiye, KBY'yi caydırmak için çeşitli araçları devreye sokmaya karar verdiler. Bağdat'la iş birliği içerisinde tepkilerini artırdılar.

Bu süre zarfında Irak hükümeti, Iraklı vatandaşları riske atacak herhangi bir bölgesel aktörün tek taraflı olarak yürüttüğü her türlü adıma karşı olduğunu açıkça ortaya koydu. Bu noktada tüm bölgesel aktörler, KBY'nin mali kapasitesini kuşatma altına almak için harekete geçmeyi kabul ettiler. Söz konusu girişimlerin bir parçası olarak Bağdat, bölgedeki uluslararası uçuşlara yasak getirdi ve tüm havalimanlarını

ile sınır kapılarının merkezi hükümete teslim edilmesi talimatını verdi. Bu arada, Türkiye ile İran – özellikle İran-geçici olarak sınır geçişlerini kapatmak gibi çeşitli cezalandırıcı önlemler aldılar. Diğer yandan Türkiye Bağdat'ın talebi üzerine KBY'nin işlettiği boru hattını kapatma tehdidinde bulundu. Bu bağlamda Irak petrol bakanı Jabar al-Luaibi, 10 Ekim 2017'de yaptığı bir açıklama ile Kerkük-Ceyhan boru hattının yeniden kurulması ve yeniden açılması sürecinin başlatılacağını duyurdu¹⁸. Referandumdan bu yana çok zaman geçti ama Irak ve Türkiye'nin bağımsızlık girişimini engellemek için başlattıkları iş birliğinin yeni dönemde güçlü eğilimleri olduğu görülüyor.

Tüm bölgesel aktörler, KBY'nin mali kapasitesini kuşatma altına almak için harekete geçmeyi kabul ettiler

Uluslararası algı açısından ABD, referandumun daha fazla etnik bölünmelere yol açacağı, Irak'ın dağılmasını beraberinde getireceği ve IŞİD ile mücadeleye engel olacağından dolayı oylamayı kınadı. Peşmerge olarak bilinen Kürt güçleri ve Irak hükümet birlikleri, IŞİD ile mücadelede görevli Amerikan liderliğindeki koalisyonun temel unsurlarından biri olduğu unutulmamalıdır. Her iki güç de Amerika tarafından eğitilmektedir. Atlantik'in diğer yakasında, Federica Mogherini (Avrupa Birliği Yüksek Temsilcisi) Bağdat ve Erbil'i, Irak Anayasası hükümleri üzerinde mutabık kalınacak şekilde sorunları çözüme kavuşturacak barışçıl ve yapıcı bir diyalog yoluyla çözmeye çağrısında bulundu¹⁹. Avrupa Birliği'nin (AB) bu noktada aldığı pozisyon iki gerekçeye dayanıyordu: egemen bir Irak'a yönelik taahhütlerine uymak ve Irak ile ekonomik ilişkileri genişletmek. Bunun

ardındaki sebep ise AB'nin Çin'den sonra Irak'ın en büyük ticaret ortağı olması geliyordu. 2015 yılında, AB toplam Irak ticaretinin %18,4'ünü oluşturuyordu. Öyle ki 2016 yılına gelindiğinde AB ile Irak arasındaki ikili ticaret toplamda 13,9 milyar Euro'yu aşmıştı²⁰. Rusya'nın referanduma dönük yaklaşımı ise iki yönlü bir seyir üzereydi: Bir yandan Kürtlerin ulusal taleplerine saygı duymak diğer yandan da birleşik bir Irak'a olan bağlılığını sürdürmek²¹. Bu nedenle Rusya'nın siyasi pozisyonu, Irak'taki eleştirilerin hedefi olmuştur. Zira Iraklılar, Rusya'nın Irak Kürdistan'ındaki petrol yatırımlarını Bağdat'ın onay olmadan genişlettiğine inanmaktadır. Nitekim bölgedeki petrol ve gaz endüstrisindeki Rus harcamaları en az 4 milyar dolara ulaşmış bulunmaktadır²². Bu bağlamda, KBY ile devlete ait dev bir petrol şirketi olan Rosneft arasındaki ilişkilerin artmasına değinilebilir. 2017 yılında ve özellikle referandum krizinin ardından Rusya, Irak Kürdistan Bölgesi'ndeki petrol sektörü alanında en büyük yabancı yatırımcı oldu²³. Örneğin, aynı yılın Haziran ayında Rosneft, Kürdistan petrolünü satın almak ve Almanya'da rafine etmek için 20 yıllık bir anlaşma imzaladı. Taraflar ayrıca Irak Kürdistanı'nda "önemli jeolojik potansiyele sahip" beş petrol sahası keşfetmek ve geliştirmek için bir sözleşme de imzaladılar. 18 Eylül'de Rosneft, Irak Kürdistanı'nın doğalgaz boru hattı altyapısının inşasını finanse etmek için bir projeye imza attı ve söz konusu boru hattından 2020 yılına kadar yılda 30 milyar metreküp ihracat kapasitesi bekleniyordu.

KBY ve Rusya'nın petrol üssü Rosneft, daha önce imzalanmış olan Yatırım Anlaşmasının kapsamını, Türkiye ve AB gibi uluslararası pazarlara doğalgaz ihraç etmek için doğal gaz boru hattının inşasını kapsayacak şekilde genişletmeye

Rusya'nın referanduma dönük yaklaşımı ise iki yönlü bir seyir üzereydi: Bir yandan Kürtlerin ulusal taleplerine saygı duymak diğer yandan da birleşik bir Irak'a olan bağlılığını sürdürmek. Bu nedenle Rusya'nın siyasi pozisyonu, Irak'taki eleştirilerin hedefi olmuştur. Zira Iraklılar, Rusya'nın Irak Kürdistan'ındaki petrol yatırımlarını Bağdat'ın onay olmadan genişlettiğine inanmaktadır

karar verdiler. Doğalgaz boru hattının kapasitesinin Avrupa'nın toplam gaz talebinin %6'sına karşılık bekleniyor²⁴. Taraflar jeolojik keşif programını uygulamaya ve 2018'de olduğu gibi pilot üretime başlamaya karar verdiler²⁵. Gözlenmesi gereken, Rusya'nın Ortadoğu'da daha fazla siyasi kaldıraç elde etmek için istekli olduğu ve bunu ekonomik ağırlığına dayandırmasıdır. Ancak Irak'ın, Kürdistan'daki daha güçlü bir Rus varlığına verdiği cevap, Irak'ın geri kalanındaki Rus yatırımlarını etkileyebilir.

ABD Hâlâ Birleşik Bir Irak'ı Destekliyor mu?

Bu bağlamda, Amerikalı yetkililerin ifadelerini alıntılarla faydalı olabilir: Pentagon sözcüsü Laura Seal ve Koalisyon Güçleri Komutanı Orgeneral Robert White, IŞİD ile mücadeleye odaklanılması ve Irak'ın istikrarını zayıflatan istikrarsız eylemlerin son bulması yönünde çağrıda bulunmuştu²⁶. ABD Dışişleri Bakanı Rex Tillerson, herhangi bir tereddüt göstermeden ABD yönetiminin söz konusu meseledeki pozisyonunun birleşik bir Irak'ı desteklemek yönünde olacağını açıklamıştı. Yanı sıra, ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Heather Nauert, ABD'nin Irak'taki son gelişmeleri yakından takip ettiğini ve Bağdat ve Erbil'i devam eden gerginlikleri ve uzun süredir devam eden sorunları ortadan kaldırmak için en iyi seçenek olarak Irak anayasasının öngördüğü biçimde bir diyalog zemini oluşturmaya çağırıldığını açıklayacaktır²⁷.

Buna ek olarak, ABD Savunma Bakanlığı Sözcüsü Albay Rob Manning'in de belirttiği gibi, IŞİD'le mücadele için kurulan uluslararası koalisyon, Irak'taki Kerkük operasyonunu önemli bir gelişme olarak "bir saldırı yerine bir dizi koordinasyon hamlesi" şeklinde görüyordu. Buna karşın ABD, olası bir karşı karşıya gelme durumdan kaçınılması gerektiğinde ısrar ettiğini belirtiyordu. Dolayısıyla, ilerleyen zamanlarda merkezi hükümet ve KBY arasında Kerkük'ün kontrolünün ortak bir askeri komuta yoluyla özel bir güç paylaşımına gitmesi muhtemel görünüyordu.

Buna göre, en azından yakın gelecekte Irak Kürtlerinin bağımsızlık hayallerinin rafa kaldırıldığı şeklinde bir sonuca varabilir. Irak'taki birçok uzman, 30 yıl boyunca Irak üzerine Dışişleri Bakanlığı için danışmanlık görevinde bulunmuş David Philips ile birlikte, Irak hükümetinin, ABD'den yeşil ışık almadan Kerkük operasyonu gerçekleştiremeyeceğini düşünüyor²⁸. Dolayısıyla akıllara şu gelebilir: "ABD; müttefiki olan Kürtleri, Bağdat'ın lehine olacak şekilde hatta bu tutumun İran'ın Irak'taki nüfuzunu artıracak varsayımına rağmen yalnız mı bıraktı?" Bu soruya cevap vermek için, ABD'nin söz konusu tutumunun IŞİD bertaraf etme önceliğinden kaynaklandığını akılda tutmak gerekiyor. ABD liderliğindeki koalisyonun sözcüsü ve ABD Ordusunun bir Albayı olan Ryan Dillon, "Herkesin en büyük tehdidi IŞİD'e karşı savaşı sonlandırmaktır" diye bir atmıştı. Dolayısıyla bizim görüşümüz; ABD yönetiminin, Bağdat'ı Erbil'e girmemek hususunda uyardığı ve Bağdat ile Erbil arasında tartışmalı bölgeler üzerinde yeterli düzeyde bir koordinasyon sağlanması konusunda istekli olduğu yönündedir. İslam Devrimi Muhafızları Kudüs Kuvvetleri Komutanı Binbaşı General Kasım Süleymani'nin şahsı

ile ilgili tüm iddialara rağmen federal hükümet, Kerkük'teki operasyonları sıkı bir şekilde ele aldı ve pozisyonunu sağlama almak adına başarılı bir dış politika yürüttü²⁹. Örneğin ABD, Türkiye ve İran, federal hükümeti, birleşik bir Irak'ın muhafaza etmesine bağlı olarak anayasal yükümlülüklerini yerine getirmesi konusunda açık bir destek verdi. Irak'a dönük olarak karar alma süreçleri, ABD'de algıların yörüngesinde önemli bir yankı uyandırdı. Bu algı, en nihayetinde ABD çıkarlarıyla örtüşecek şekilde Irak'taki İran nüfuzunun, ancak daha güçlü bir İbadi yönetimi ve daha güçlü bir Irak milliyetçiliği yoluyla azaltılabileceği şeklindedir. Dolayısıyla ABD, barışçıl bir anayasal tutumun hem Bağdat hem de Erbil tarafından onurlandırılmasında iddialı bir rol oynamalıdır³⁰.

Kürt Siyasi Partilerinin Kerkük'teki Son Gelişmelere Siyasal Reaksiyonu

Kimileri, Kerkük operasyonu sonrası Kürtlerin bağımsızlık hayalinin paramparça olduğuna inanabilir³¹. Bağımsızlığı elde etmek için KBY'deki önde gelen bazı Kürt liderler, Mesut Barzani ve diğerleri gibi, son on yıl içerisinde özel operasyonel faaliyetlerde bulundular³².

- 1-** İki rakip siyasi partisinin uzlaştırılması: KYB ve Goran (Değişim) Partisi;
- 2-** Halka açık bir referandumun yapılması;
- 3-** Kürt bölgesinin Irak devletinden ayrılmasını kolaylaştırmak için Bağdat'la bir uzlaşma yolu aramaya çalışılması;
- 4-** 2008 yılından bu yana bölgesel aktörlerden Türkiye ile yakın bir temas halinde olunması;
- 5-** ABD ile stratejik bir müttefiklik ilişkisi içinde Batı yanlısı bir Kürt liderliği imajı için gayret edilmesi.

Bu arada birçok uzman son gelişmelerin Kürt alanında yıkıma sebep olacak şekilde sonuçlar doğurabileceğini ve iç

savaş olasılığının da siyasal anlamda vuku bulabileceğini varsayıyordu. Söz konusu varsayım, KYB lider takımına yöneltilen 'ihanet suçuna' dayanmaktadır. Fakat zaman geçtikçe Kürtler yaralarını sardı ve Kerkük'ü kaybetmiş olmanın ve daha birçok olumsuz sonucun etkisi azalmış oldu. Fakat gerçekte söz konusu siyasal arenada iki siyasal kamp ortaya çıktı: İlki KDP'nin öncülük ettiği ve aralarında KYB'nin eski toplarından Kosret Resul ve Necmettin Kerim'in de yer aldığı kamp iken; ikinci kampta Goran, İslami Hareket, Demokrasi Koalisyonu ve KYB yer almaktaydı. Her iki kamp da 3 başlık üzerinde hemfikirdi: Kürdistan Bölgesi'nin birliğinin korunması, anayasal bir düzlemde olmak kaydıyla Bağdat yeniden bir diyalog zeminin oluşturulması ve Bağdat ile görüşmelerde Birleşmiş Milletler (BM) destekli bir yol haritasının izlenmesi.

Peşmerge'nin tartışmalı bölgelerden çekilmesinin sorumluluğun yükü KBY'nin yakında teslim olacağı anlamına gelmez ki bu durumda müzakereler bir teslim olarak kabul edilemez. Nitekim KBY, Bağdat'a taleplerini kabul ettirmek için bazı temel mekanizmaları kullanmaya çalışıyor.

Fakat yine de Peşmerge'nin tartışmalı bölgelerden çekilmesinin sorumluluğun yükü KBY'nin yakında teslim olacağı anlamına gelmez ki bu durumda müzakereler bir teslim olarak kabul edilemez. Nitekim KBY, Bağdat'a taleplerini kabul ettirmek için bazı temel mekanizmaları kullanmaya çalışıyor. Bunlardan ilkinin propaganda araçları oluşturuyor. KBY'nin kıdemli bir danışmanı olan Hemin Hawrami'nin Twitter üzerinde belirttiği gibi KBY de Kerkük operasyonunu; Irak ordusunun, Kürdistan'ın sınırlarına kadar günlerce süren sebepsiz bir saldırısı olarak açıkladı.

Söz konusu propagandanın asıl amacı, Kürtleri bir siyasal pozisyon etrafında toplamaktır. Fakat aynı zamanda Iraklılara ve dış güçlere dönük olarak Mesud Barzani'nin Kürt davası içerisindeki ayrıcalıklı yerine atıfta bulunan bir mesaj da içeriyor. KBY için Irak Anayasa'sındaki 140. Madde üzerinde lehte sonuç vereceği ümidiyle ısrar ederek Kerkük gibi tartışmalı bölgelerin bir referandum yoluyla kaderinin tayini üzerinde siyasal anlamda baskı oluşturulması ikinci politik araçtır. Üçüncü araç ise güç gösterisinden ileri geliyor. Bu anlamda KBY'nin Bağdat karşısındaki konumunu tahkim etmesi için kararlı bir halk desteğinin olması gerekiyor. Buna karşın KBY tarafından başvurulacak sert araçlar ne kadar etkili olursa, Bağdat'ın buna vereceği cevap da bir o kadar büyük tehditlerden oluşacaktır. Dolayısıyla, askeri yöntemler açısından gösterilecek bir ılımlılık pozisyonu KBY'ye, Bağdat'la arasındaki siyasal yelpazeyi dengelemek açısından yeterli bir alan sağlayacaktır. Mesela Barzani, bunun yerine, dünya üzerinde yaşayan tüm Kürtlere, harekete geçme ve Kerkük'ün merkezi hükümet tarafından ele geçirilmesini kabul etmemek adına yürüyüşler gerçekleştirme çağrısında bulunmuştu.

Barzani, Kürdistan Bölgesi'nin cumhurbaşkanı olarak resmi görevinden istifa etmesine rağmen, kendi lehine hâlâ Kerkük meselesine karşı meydan okuyabildiğini dünyaya göstermek istemektedir³³. Barzani'nin istifası iki mesaj veya varsayım içeriyor: Mezkûr istifa, Barzani'nin Kürdistan'daki siyasal arenanın dışında kalacağı anlamına gelmemekle birlikte söz konusu adım, KBY'ye Bağdat'ın bölgedeki baskısını hafifletmek için siyasal bir manevra olanağı sağlamıştır. Örneğin, merkezi hükümete bağlı birlikler, 31 Ekim 2017 tarihinde, Türkiye ile ana sınır geçişlerinden birinde

Merkezi yönetim 2018 bütçesinden KBY'ye %17 yerine %12,67 oranında bir pay tahsis ederken KBY de Bağdat'a söz konusu tek taraflı bu bütçe tasarısını uygulamaması konusunda çağrıda bulunmaktadır

konuşlandılar, on yıllar sonra ilk defa Kürt bölgesine askeri anlamda ayak bastılar ve Bağdat'ın Kürtlere yönelik temel taleplerinden birini empoze edebildiler³⁴. Dahası, merkezi yönetim 2018 bütçesinden KBY'ye %17 yerine %12,67 oranında bir pay tahsis ederken³⁵ KBY de Bağdat'a söz konusu tek taraflı bu bütçe tasarısını uygulamaması konusunda çağrıda bulunmaktadır³⁶. Öte yandan KBY Bağdat'ı, görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanması halinde çatışmaların tartışmalı tüm bölgelerde yeniden şiddetleneceği konusunda uyarıda bulunuyor³⁷. Bu bağlamda, dördüncü araç da ister tek taraflı isterse kolektif olsun, diyalog kapısını açık tutmak, Bağdat ile Erbil arasındaki gerilimin tırmanmasını önlemek ve federal güçlerin Kürdistan bölgesinin topraklarına girmegirişimlerini engellemek için uluslararası güçlerin müdahalesidir. Böylesi bir denklemde KBY, sahip olduğu mevcut ayrıcalıklarının yarı bağımsız bir devlet olarak korumayı sürdürmek için böyle bir müdahale çağrısında bulunmak ve hatta böylesi bir adımı kışkırtmak ya da konfederasyon isteyebilir³⁸. Bu ikilem içerisinde Kürdistan'da ne olacağını tahmin etmek çok zor görünüyor. Sonuçları değişik şekillerde çok tehlikeli olabilir. Kürtlerin Kerkük'ün kontrolünü geri almak için olası bir karşı saldırısı son derece riskli olabilir. Bir diğer sonuç da Kürt siyasetinin temel aktörleri arasında yaşanabilecek köklü bir ayrışma ihtimalidir. Irak Kürdistanı'nın, bağımsızlığa doğru adımlar atılması – her ne kadar bugün imkânsız olsa da – ya da geçici bir hükümet oluşturulması konusunda çok ciddi bir siyasal baskı

altında olduğu söylenebilir. Bu yüzdendir ki bölgesel hükümete bağlı parlamento, 24 Ekim 2017 tarihinde, 1 Kasım üzerinde karar alınmış olmasına karşın yasama seçimlerinin önümüzdeki 8 ay içerisinde gerçekleştirileceği üzerinde bir karara varmıştır³⁹. Kesin olan şu ki; KBY ve bölgedeki bütün siyasi partiler, ABD'nin gözetiminde Bağdat'la diyaloga girmeye hazır olduklarını ifade ediyorlar. O halde soru şu: Bağdat kiminle müzakerede bulunacak?

Federal Hükümetin Seçenekleri ve Kriz Yönetimi

Irak Başbakanı Haydar El-İbadi, Kerkük operasyonun Irak'ın birlik ve beraberliğini muhafaza etmeyi hedeflediğini beyan ediyordu. Bununla birlikte İbadi, referandumun ülkenin IŞİD ile mücadelesinin sürdüğü bir zamanda yapılmış olmasına dikkat çekiyordu. Başbakan ayrıca, Kerkük'ün sakinlerine, onların güvenliğinin Irak'ın önceliği olduğunu ve Kürt güçlerini federal orduda yer almaya çağırdıklarını söylüyordu⁴⁰.

Gelinen noktada ne olacağı Bağdat'ın kolay elde edilen zaferini nasıl yöneteceğine bağlıdır. Bu durum, Bağdat'ın KBY ile arasındaki krize dair hangi hedefleri ele aldığıyla ilgilidir. Bu hedefler şöyle sıralanabilir: Irak'ı bir arada tutmak ve devlet otoritesini anayasal bir temelde yeniden tesis etmek. Bu durumda Irak merkezi hükümeti, bölgedeki sınır kapıları, havaalanları ve petrol ihracatları üzerindeki kontrolünü yeniden kurmak zorunda kalmıştır. Bu maksatla Türk makamları, Bağdat'a Irak ile olan sınırların kontrolünü federal yetkileri almasına

Kesin olan şu ki; KBY ve bölgedeki bütün siyasi partiler, ABD'nin gözetiminde Bağdat'la diyaloga girmeye hazır olduklarını ifade ediyorlar. O halde soru şu: Bağdat kiminle müzakerede bulunacak?

yardımcı olmak için destek sözü verdi⁴¹. Bu denklemde KBY, kendisini halkın baskısı altında buldu; çünkü referandum sonrasında Bağdat ile ilişkisini yönetemedi ve Irak Kürdistanı'nın ekonomik durumunu da tehlikeye atmış oldu. Bu nedenle KBY Başbakanı Neçirvan Barzani, Erbil'in meselelerin askeri güç yoluyla çözülemeyeceğinin farkında olduğunun altını çizerek, bekleyen sorunları çözmek için Bağdat ile görüşmelere başlamaya istekli olduğunu ifade etti. Barzani, 6 Kasım 2017'de Erbil'de düzenlenen bir basın toplantısında, Bağdat'ın federal bütçeden yüzde 17'lik payı KBY'ye vermesi halinde KBY'nin de Kürdistan'daki petrol ihracatı ve sınır kapıların kontrolünü federal hükümete devretmeye hazır olduğunu söyledi⁴².

Diğer tarafta Başbakan İbadi, birleşik bir Irak'ın en önemli öncelikleri olduğunu açıkça ortaya koydu. Bu bağlamda İbadi, KBY'nin referandum sonuçlarını ilga etmesi halinde Bağdat'ın KBY ile diyaloga girmeye hazır olduğunu iddia etmişti. Aslına bakılırsa Başbakan, 2014'ten bu yana üç sorunun üstesinden gelmek zorunda kaldı: Finansal kriz, IŞİD ve Kürdistan'ın Irak'tan ayrılmak için bağımsızlık girişiminde bulunması⁴³. İbadi'nin yaklaşımı bugüne dek barışçıl, iddialı ve anayasal olarak karakterize edildi. Bu nedenledir ki Irak Kürdistanı'ndaki liderleri anayasa temelinde bir diyaloga girmeye çağırıyor. Bunun yanında Başbakanın anayasal görev ve sorumluluklarını yerine getirmek için, yakında yerine getirmesinin beklendiği bazı prosedürler var:

- 1-** Tartışmalı bölgelerin kontrolünü sağlaması üzere Ortak Yönetim Mekanizması oluşturmak.
- 2-** İl konseyinin kararıyla Kerkük'te ivedilikle bir Kürt valisinin tayin edilmesini için teşvik etmek.

3- Petrol paylaşımı hususunda yapılacak anlaşmaları teşvik etmek.

4- Kürdistan bölgesindeki otoriteyle yakınlaşmak için ekonomik araçlara başvurmak. Örneğin; bazı ekonomik yaptırım kararlarını ve buna bağlı olarak uçuş yasağını kaldırmak gibi. Ayrıca, Başbakan İbadi, maaşları bir süredir ödenmeyen Peşmerge ve memurlarının maaşlarının ödenmesi talimatını vermişti. İbadi, 7 Kasım 2017'de katıldığı bir basın toplantısında, Bağdat'ın kesin ve ortak bir bilgi alışverişinin olmaması nedeniyle maaşları henüz göndermediğini açıkladı⁴⁴.

5- Bağdat aynı zamanda Kerkük yönetiminin; Arap, Kürt, Türkmen ve Hristiyan azınlıklardan oluşan şekilde paylaşılmasını talep ediyor; çünkü Kerkük'ün birleşik bir Irak adına özel bir statüye sahip olması gerektiğine inanılıyor⁴⁵.

6- Aynı zamanda tartışmalı bölgelerin geleceği ile merkezi otorite ve bölgesel hükümet arasındaki anayasal ilişkilerin müzakere edilmesine ihtiyaç var.

7- Öte yandan KBY'nin, referandum sonuçlarını muhafaza etmekte ısrar etmesi durumunda bölgedeki siyasi reformu güçlendirmek için Bağdat, Değişim Hareketi Goran ve Demokrasi Koalisyonu ile diyaloga girebilir.

Ancak tüm bunlara karşın KBY'nin Irak hükümetinden özel bir muamele görüp görmeyeceği henüz belli değil. Bağdat'ın KBY'ye olası bir jesti, Talabani liderliğindeki KBY'ye Kerkük için yeni bir vali seçme ve Süleymaniye'deki kamu görevlilerine federal hükümet maaş ödemelerini geri alma hakkını vermeyi içerebilir⁴⁶. Ancak, Bağdat ve Süleymaniye arasında gerçekleşecek bir yakınlaşma, Kürt siyasi bloku üzerinde bir gölge oluşturabilir. Böylesi bir senaryoda ise Irak'taki parlamenter Dava bloku gibi kendi görüşlerine sıkı sıkıya bağlı olan tutucu kesimler, KBY'yi zayıflatmak için

Şahsi kanaatim; çözümün, tüm tarafların tatmin edileceği yasal ve barışçıl bir çıkış temin etmenin yolunun anayasal olması gerektiğidir. Bu nedenle, Bağdat'ın KBY'ye dönük olarak aradığı ilişki türü hakkında ciddi bir diyalog, bir sonraki yasal seçimlerden önce ortaya çıkmayacaktır

daha fazla sert önlemler alınmasında baskı oluşturabilir. Nitekim ilginç bir şekilde, zafer naraları Bağdat'taki bazı politikacılar tarafından kısa bir süreliğine kullanıldı çünkü birçokları için hâlâ çözülmeyi bekleyen hususlar var. Zira söz konusu kesimler zaten İbadi'ye, Barzani'yi cezalandırma ve KBY'nin Bağdat'ın anayasaya aykırı düzenlemeler olarak gördükleri şeyi benimseme şansını ortadan kaldırma hususunda çağrıda bulunmuşlardı. Buna karşın Başbakan İbadi'nin ara dönemdeki başarısı, Kürt mağduriyetlerini besleyecek başka bir mağduriyet öyküsünü önleme yeteneğine bağlı olacaktır⁴⁷.

Sonuç

Kerkük operasyonu, Bağdat'ın anayasal sorumluluklarını KBY'ye dayatma arzusunun bir göstergesidir. Fakat yine de Kürtlerin; merkezi hükümete bağlı birliklerin Kerkük'e girmesinden sonra çeşitli yerlerden çekilmesi hem Bağdat hem de Erbil'in kaçındığı doğrudan çatışmaları etkilediğini gösteren bir işarettir. Ancak, Bağdat'ın olası bir diyalog sürecinde kiminle müzakere edeceği gibi bazı hayati sorular göz ardı edilemez: Mevcut KBY mi yoksa seçilecek yeni ara hükümet mi? Bence bu sorunun cevabı bir başka değişkenle açıklanabilir: Kürdistan Bölgesi fiili iki yönetime sahipken Irak Anayasa'sının 117. maddesi yalnızca Kürdistan'ın tek bir bölgesini kabul ediyor. Ancak Süleymaniye, Kerkük'ü tek bölgeyle birleşmeye zorlayacağı benziyor. Bu durumda Araplar ve Türkmenlerin, söz konusu seçeneği reddetmeleri Irak Başbakanını utandırabilir ve Kürdistan bölgesinin de yarı otonom statüsünü kaybedeceği bir başka senaryoyu

dayatmak için baskı oluşturabilir. Şahsi kanaatim; çözümün, tüm tarafların tatmin edileceği yasal ve barışçıl bir çıkış temin etmenin yolunun anayasal olması gerektiğidir. Bu nedenle, Bağdat'ın KBY'ye dönük olarak aradığı ilişki türü hakkında ciddi bir diyalog, bir sonraki yasal seçimlerden önce ortaya çıkmayacaktır. O zamana kadar, Kürdistan'daki siyasi partiler müzakere sürecini üstlenecek geçici bir hükümet kurarak Bağdat ile görüşmek zorunda kalacaklar. Bu senaryoda Bağdat, bölgenin mütevazı ve ılımlılık gösteren ahvalinin korunmasını teşvik edecektir. Bu bağlamda Bağdat, Kerkük ve tartışmalı bölgelerin siyaset ve güvenlik başlıkları açısından ortak bir yönetim mekanizması oluşturulacağını temin edecektir. Bu anlamda Irak Cumhurbaşkanı Fuad Masum'un BM gözetimindeki müzakerelerin denetimine zemin hazırlaması yönünde katkıları hayati bir rol oynayacaktır. Anlaşmazlığın tırmanışına doğru ilerlemeye itmek herhangi bir tarafın çıkarına uygun değildir. Bu, Irak başbakanının bölgeye federal güçlerin girmesi gibi cesur bir karar vermeden önce durumu birçok kez gözden geçireceği anlamına gelir.

Son olarak, bu krizin Irak'ın yakın gelecekte karşı karşıya kalacağı son kriz olmayacağı hatırlatmasında da bulunmak gerekir. Bunun nedeni, eğer İbadi mevcut durumu Erbil'le başarılı bir şekilde idare ederse, Mayıs 2018'de gerçekleşecek olan bir sonraki seçimde siyasi konumu güçlenecektir. En önemlisi, Erbil ile herhangi bir anlaşmanın Başbakan İbadi'nin bir sonraki görevine ışık tutması gerektiği yönündedir. Böylelikle İbadi, tüm anayasal sorumluluklarını yerine getirmek ve Irak toplumunun beklentilerini karşılamak zorunda kalacak; en önemlisi de devlet dışı silahlı aktörleri Irak'taki siyasal arenadan tahliye edecek olmasıdır.

Referanslar

- 1- Emad Matti, "Iraqi Government Forces Have Entered Territory Disputed with Kurds". TIME: World. Erişim tarihi: 16 Ekim 2017, <http://time.com/4983394/iraq-army-kirkuk-kurdish-territory/>
- 2- Alex Dziadosz, The Economic Case Against an Independent Kurdistan, The Atlantic. 26 Eylül 2017, Erişim tarihi: 7 Kasım 2017. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/09/kurdistan-barzani-iraq-turkey-blockade-oil/541149/>
- 3- Mohammed Sabah, "Capturing Kirkuk Was Done Through an agreement between Baghdad and Sulaimaniyah." Almadia Newspaper, 16 Ekim 2017, Erişim tarihi: 5 Kasım 2017. <http://www.almadapaper.net/ar/news/537839>
- 4- Tim Black, "This Betrayal of the Kurds is a Moral Travesty." Spoikd. 23 Ekim 2017. Erişim tarihi: 5 Kasım 2017. <http://www.spiked-online.com/newsite/article/this-betrayal-of-the-kurds-is-a-moral-travesty/20448#.Wf6g81uCzcs>
- 5- Raya Jalabi, and Maher Chmaytell, "Irak ordusuyla karşı karşıya geline yerin kalbinde 100 bin Kürdün Kerkük'ü terk ettiği aktarılıyor." The Business Insider, 19 Ekim 2017, Erişim tarihi: 5 Kasım 2017. <http://www.businessinsider.com/r-100000-kurds-flee-kirkuk-since-iraqi-army-takeover-kurdish-officials-2017-10>
- 6- Campbell MacDiarmid, "The telegraph: Iraqi federal forces seize oil-rich Kirkuk in shock blow for Kurds", Erişim tarihi: 16 Ekim 2017, <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/10/16/iraqi-federal-forces-seize-oil-rich-kirkuk-shock-blow-kurds/>
- 7- Sayed Jiyad, "Haider al-Abadi Is Succeeding at the World's Hardest Job". Foreign Policy, Erişim tarihi: 16 Ekim 2017, <https://foreignpolicy.com/2017/10/16/haider-al-abadi-is-succeeding-at-the-worlds-hardest-job/>
- 8- "Iraqi forces launch 'major' Kirkuk operation", Al-Jazeera, Erişim tarihi: 16 Ekim 2017. <http://www.aljazeera.com/news/2017/10/iraqi-forces-launch-major-kirkuk-operation-171015220651177.html>
- 9- Luay AL Khatteeb, and A. Mehdi, "The Kurds Can't Afford to Leave Iraq." The New York Times, 9 Kasım 2014, Erişim tarihi: 19 Ekim 2017. <https://www.nytimes.com/2014/11/10/opinion/the-kurds-cant-afford-to-leave-iraq.html>
- 10- A.g.e.
- 11- A.g.e.
- 12- Julian Lee, and Elaine He, "This map Shows Why Oil Can Weather Iraq's Kirkuk Campaign." Bloomberg, 17 Ekim 2017, Erişim tarihi: 5 Kasım 2017. <https://www.bloomberg.com/gadfly/articles/2017-10-17/this-map-shows-why-oil-can-weather-iraq-s-kirkuk-campaign>
- 13- A.g.e.
- 14- M. Abdulla, "Kirkuk is a Kurdish city by history and geography". 9 Mayıs 2012, Erişim tarihi: 17 Ekim 2017. <https://kurdistantribune.com/kirkuk-kurdish-city-by-history-geography/>
- 15- Baxtiyar Goran, "Iraqi government says it cannot implement Article 140 of Constitution". 24 Temmuz 2017, Erişim tarihi: 20 Ekim 2017, Kurdistan24. <http://www.kurdistan24.net/en/news/7f6dd4a6-d4af-4e90-8341-daa5276f7495>
- 16- David ZUCCHINO, "Iraqi Forces Sweep Into Kirkuk, Checking Kurdish Independence Drive". Erişim tarihi: 16 Ekim 2017. <https://www.nytimes.com/2017/10/16/world/middleeast/kirkuk-iraq-kurds.html>
- 17- Navid Ahdieh, "Turkey, Dams, Kurds, and Conflict Within and Between Countries." ICE Case Studies. Mayıs 2007, Erişim tarihi: 5 Kasım 2017, <http://mandalaproyects.com/ice/ice-cases/kurd-water.htm>
- 18- "Baghdad plans to reopen oil pipeline to Turkey, bypassing Kurdistan". Rudaw, 10 Ekim 2017, Erişim tarihi: 6 Kasım 2017, <http://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/10102017>

- 19- Federica Mogherini, "Statement by High Representative/Vice-President Federica Mogherini on the proposed Kurdish referendum in Iraq." 19/09/2017. Erişim tarihi: 6 Kasım 2017, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32450/statement-high-representativevice-president-federica-mogherini-proposed-kurdish-referendum_ja
- 20- "Countries and Regions: Iraq" The European Commission. Erişim tarihi: 5 Kasım 2017, <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/iraq/>
- 21- Sergey Balmasov, "Russia Keeps Eye on Kurdish Oil Contracts". Al-Monitor, 27 Eylül 2017, Erişim tarihi: 6 Kasım 2017. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/09/russia-iraq-kurdistan-referendum-oil-contracts-rosneft.html>
- 22- A.g.e.
- 23- Waleed Khadoury, "Russia is the most important oil investor in the region". 29 Ekim 2017, Erişim tarihi: 6 Kasım 2017, <http://www.nrttv.com/ar/birura-details.aspx?Jimare=8081>
- 24- "KRG and Rosneft Deal on Construction of Natural Gas Pipeline, Exports Expected in 2020". KRG: Ministry of Natural Resources. 18 Eylül 2017, Erişim tarihi 5 Kasım 2017, <http://mnr.krg.org/index.php/en/press-releases/596-krq-and-rosneft-deal-on-construction-of-natural-gas-pipeline.-exports-expected-in-2020>
- 25- "Rosneft, KRG sign contract to begin work on 5 oil blocks". Rudaw: Business. 18 Ekim 2017, <http://www.rudaw.net/english/business/18102017>
- 26- Muñoz Carlo, "Iraqi forces retake oil-rich Kirkuk from Kurdish control after independence referendum." The Washington Times, 16 Ekim 2017, Erişim tarihi: 5 Kasım 2017, <http://m.washingtontimes.com/news/2017/oct/16/iraqi-forces-retake-kirkuk-kurdish-control/>
- 27- Heather Nauert, "Department Press Briefing." Secretary of State, 19 Ekim 2017, Erişim tarihi: 5 Kasım 2017. <https://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2017/10/274940.htm>
- 28- David Zucchino, and Eric Schmitt, "Struggle Over Kirkuk Puts the U.S. and Iran on the Same Side." The New York Times, 18 Ekim 2017, Erişim tarihi: 18 Kasım 2017, <https://www.nytimes.com/2017/10/18/world/middleeast/iraq-kurds-kirkuk-iran.html>
- 29- Patrick Cockburn, "Kurds face transformation of Iraq's political map as they lose territory in face of government advance". Independent: Middle East. 17 Ekim 2017, <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/iraq-kirkuk-battle-withdrawal-peshmerga-baghdad-latest-advance-disaster-a8006036.html>
- 30- Michael Knights, and Daniel Pollock, "Securing an Immediate Iraq-KRI Ceasefire", 20 Ekim 2017, Erişim tarihi: 19 Ekim 2017, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/securing-an-immediate-iraq-kri-ceasefire>
- 31- Eric Solomon, and David Sheppard, "Kurds Independence Dreams Shattered by Iraqi Tanks in Kirkuk". Financial Times, 16 Ekim 2017, <https://www.ft.com/content/7628e416-b28e-11e7-aa26-bb002965bce8>
- 32- Ofra Bengio, "Jerusalem of the Kurds: Kirkuk and the Kurdish Strategy for Independence." MDC for Middle Eastern and African Studies, Erişim tarihi: 20 Ekim 2017, <http://dayan.org/content/jerusalem-kurds-kirkuk-and-kurdish-strategy-independence>
- 33- Erika Solomon, "Barzani Resignation Stokes Tensions among Kurdish Factions". Financial Times, 29 Ekim 2017, Erişim tarihi: 6 Kasım 2017, <https://www.ft.com/content/25a77936-bcba-11e7-9836-b25f8adaa111>
- 34- Ahmed Rasheed, Ercan Gurses, and Raya Jalabi, "Iraqi authorities gain first foothold at Kurdish frontier with Turkey", Reuters, 31 Ekim 2017, Erişim tarihi: 6 Kasım 2017. <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-turkey/iraqi-authorities-gain-first-foothold-at-kurdish-frontier-with-turkey-idUSKBN1DooSQ?il=0>
- 35- "Iraq's draft 2018 budget slashing Erbil's share gets preliminary approval". Rudaw, Erişim

- tarihi: 5 Kasım 2017, <http://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/051120172>
- 36- "KRG calls on Iraqi Parliament to not ratify "unilateral" 2018 budget draft". NRT, Erişim tarihi: 5 Kasım 2017, <http://www.nrttv.com/En/Details.aspx?Jimare=17378>
- 37- "KRG's Manifesto Towards al-Abadi's Statements". Rudaw, Erişim tarihi: 2 Kasım 2017, <http://www.rudaw.net/arabic/kurdistan/02112017>
- 38- Zack Beauchamp, "Why Iraq and the Kurds are fighting over the city of Kirkuk". Vox, 16 Ekim 2017, Erişim tarihi: 6 Kasım 2017, <https://www.vox.com/world/2017/10/16/16481952/iraq-krk-kirkuk-seize>
- 39- "Iraqi Kurd parliament delays elections for eight months". France24: Middle East. Erişim tarihi: 24 Ekim 2017, <http://www.france24.com/en/20171024-iraqi-kurdish-parliament-delays-elections-eight-months-barzani>
- 40- Campbell MacDiarmid, "Scenes from a Failed Secession", Foreign Policy, 17 Ekim 2017, Erişim tarihi: 20 Ekim 2017, <http://foreignpolicy.com/2017/10/17/scenes-from-a-failed-secession/>
- 41- "Iraqi army takes control of Iraqi-Kurdish border crossing with Turkey". Hurriyet Daily News, 31 Ekim 2017, Erişim tarihi: 7 Kasım 2017, <http://www.hurriyetaidailynews.com/iraqi-army-takes-control-of-iraqi-kurdish-border-crossing-with-turkey-121647>
- 42- "KRG Ready to Resolve Issues with Baghdad Through Dialogue", Basnews, Erişim tarihi: 6 Kasım 2017, <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/390921>
- 43- Haider al-ABADI, "Iraq Will Remain United", The New York Times, Erişim tarihi: 18 Ekim 2017, <https://www.nytimes.com/2017/10/18/opinion/iraq-will-remain-united.html>
- 44- <https://www.facebook.com/IraqPMMediaOffice/>
- 45- Emma SKY, "Iraq's Kurds have overplayed their hand. Now both sides must talk", The Guardian, Erişim tarihi: 19 Ekim 2017, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/oct/19/iraq-kurds-overplayed-hand-kirkuk>
- 46- "Establishing the Region of Sulaimaniya, Kirkuk and Halibja; the Most Interesting Item of Tlabani-Amiri agreement", Rudaw, 17 Ekim 2017, Erişim tarihi: 6 Kasım 2017, <http://www.rudaw.net/arabic/kurdistan/171020172>
- 47- Harith al-Qarawee, "Intra-Kurdish Division and Abadi's Options", The Atlantic Council, 17 Ekim 2017, Erişim tarihi: 20 Ekim 2017, <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/intra-kurdish-division-and-abadi-s-options#.WeZZT-uzUIE.twitter>

YAZAR HAKKINDA

Elaaf Hadi, Irak Dışışleri Bakanlığı'nda Bařkâtiplik görevini sürdürmektedir. 2009-2013 yılları arasında Roma'ya tayin edilmiştir. Doktora derecesini politik teori alanında Kasım 2016'da Luiss Guido Carli'den almıştır. Yüksek Lisans derecesini Bağdat'ta bulunan Al Nahrain Üniversitesi'nde Stratejik Çalışmalar bölümünden alıp yüksek akademik başarıyla mezun olmuştur. Doktora tezinin başlığı, "Neo-Amerikan Oryantalizminin IŞİD Krizi Işığında Irak'taki Ulus Devletin Geleceği Üzerindeki Etkisi" şeklindedir. Ayrıca, Mayıs 2017'den bu yana Irak Siyasi Planlama ve Araştırma Teşkilatı'nın yönetiminden sorumludur.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum, amacı; Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum, bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeten araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

    / SharqForum

 / Sharq-Forum

**الشرق
منتدى**
ALSHARQ FORUM

Yeniden Şekillenen Irak-KBY İlişkilerinde Kerkük'ün Rolü

Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin (KBY) 25 Eylül 2017 tarihinde yapılması planlanan ve Irak Kürdistanı'nın yanı sıra tartışmalı bölgeleri de kapsayan bağımsızlık referandumu kararı almasıyla tüm dünya, birleşik bir Irak'ı muhafaza etmek için federal hükümetin müdahalesini bekliyordu. Fakat öncesinde Irak merkezi hükümeti; KBY yetkililerine referandum sonuçlarını ilga etme ve anayasal düzlemde bir diyalog sürecine girme çağrısında bulunmuştu. Buna karşın KBY, Bağdat'ın taleplerine olumlu bir karşılık vermedi. Bu nedenle Irak Başbakanı Haydar el-İbadi, federal güçlere 17 Kasım 2017'de gerçekleşecek bir Kerkük operasyonun başlatılması talimatını verdi. Bu bağlamda seyretmesi kaydıyla, Irak hükümetinin bölgesel güvenliğini etkileyebilecek olası yıkıcı sonuçlardan kaçınması için birbirinden farklı iki meselenin doğru bir şekilde ele alınması gerekir. Bunlar; bir anlamda kendi egemenliğini kendisi ilan eden Irak Şam İslam Devleti'ne (İŞİD) karşı verilen savaş ile Kürdistan'ın ayrılması hususudur. Fakat yine de politikacılar ile uzmanlar tarafından sıklıkla dile getirilen bir başka mesele olarak devlet-dışı aktörlerin rolü ayrıca önem taşımaktadır. Özellikle söz konusu devlet-dışı aktörlerin Irak siyaseti ile güvenliğini tehdit edebilecek potansiyele sahip olması endişe verici olmayı sürdürüyor.